

Gävleborgs strategi för hållbar plastanvändning

Författare: Anna Sjöström (Tyréns), Karolina Pehrsson
(Visionskontoret)

Layout: Jörgen Winnberg (Tyréns)

Medel från: Naturvårdsverket

Ansvarig utgivare: Länsstyrelsen Gävleborg

Utgiven: 2020

Förord

Plast är ett av de mest förekommande materialslagen i vår vardag. Globalt producerades 359 miljoner ton plast 2018, varav 62 ton i Europa och plastanvändandet förväntas öka ytterligare (PlasticsEurope, 2019). Plasten återfinns överallt i samhället: i leksaker, elektronik, bilar, engångsförpackningar, inom vården, inom bygg- och konstruktionssektorn och i många andra produkter.

Vår plastanvändning för med sig många utmaningar. Den plast som tillverkas idag är till största del tillverkad av fossil råvara, vilket medför en stor klimatpåverkan. Plast är också mycket svårnedbrytbart. Ingen vet säkert hur lång tid det tar för traditionellt tillverkad plast att brytas ned i naturen, men det rör sig om flera hundra år – om den alls bryts ner. Om utvecklingen fortsätter som idag, så kommer det att finnas mer plast än fisk i haven år 2050 (Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company, 2016). För att komma åt problemet med plast måste vi minska nedskräpningen, använda mindre plast och se till att den plast som används återvinns. På regional och lokal nivå hanterar vi stora mängder plast i våra offentliga verksamheter. Vi har därmed goda förutsättningar att bidra i rätt riktning, det vill säga minska klimatpåverkan från plast samt att hindra plast från att läcka ut i natur och hav.

Det är dags att ta ett samlat grepp kring Gävleborgs plastanvändning. Denna strategi vänder sig främst till kommunala verksamheter men även andra organisationer, såväl offentliga som inom näringslivet, kan ha stor nytta av strategin. Strategin innehåller prioriterade mål och åtgärder för att uppnå en effektivare plastanvändning, tillsammans med goda exempel på hur kommuner och regioner jobbar med plastutmaningen.

För att lyckas måste vi våga gå från ord till handling – testa nya lösningar och utforska nya arbetssätt. Vi måste också utveckla vår förmåga att lära av varandra, både inom länet och genom erfarenheter från andra kommuner och regioner. Vi hoppas att denna strategi ska bidra till en tydlig riktning och ge förutsättningar för engagemang och medskapande. Alla behövs – från det vardagsnära utförandet till ledning och beslutsfattare. Med det vi köper in, valen vi gör i vår vardag och hur vi sorterar har vi stor möjlighet att påverka. Tillsammans gör vi skillnad.

Innehållsförteckning

3	Förord
5	Syfte med strategin
6	Utmaningen med plast
8	Hållbar plastanvändning
9	Plast i kommunal verksamhet
10	Erfarenheter från andra kommuner och regioner
11	Erfarenheter från lokala projekt i Gävleborg
11	Håll Gävle rent
11	Jakten på plasten - Gävle
13	Målområden
14	Förebygga plastavfall
16	Öka materialåtervinning
18	Minska nedskräpning
20	Höja kunskap och öka lärande
22	Säkra genomförande och uppföljning
24	Källor
25	Länkar
26	Åtgärdsbank
34	Plastmål i omvärlden

Syfte med strategin

Denna strategi vänder sig främst till kommunerna i länet men även andra organisationer, såväl offentliga som inom näringslivet, som kan ha stor nytta av strategin och dess mål och åtgärdsförslag. Det plastavfall som omfattas av strategin är både sådant plastavfall som uppkommer inom kommunens egna verksamheter och det som kommunen omhändertar det vill säga hushållsavfall och avfall i offentliga miljöer. Mikroplaster omfattas inte av denna strategi men nedskräpning är en viktig orsak till att mikroplaster sprids till hav och natur. Insatser för minskad nedskräpning ingår i strategin och är därför ett viktigt led i arbetet för att minska spridningen av mikroplast.

Strategin är framtagen i nära samverkan med den länsgemensamma arbetsgruppen för nya avfallsplaner. I arbetsgruppen ingår Gävleborgs tio kommuner, Gästrike återvinnare, Borab, Söderhamn Nära samt Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Denna strategi syftar till att ge riktning, underlag för prioritering och stöd för att komma igång med den omställning som är nödvändig för att nå en hållbar plastanvändning. I denna strategi syftar en hållbar plastanvändning till att arbeta för en minskad och smartare plastanvändning, ökad återanvändning, effektivare återvinning samt att minska nedskräpningen från plast. Det handlar mycket om avfallsförebyggande arbete, om att ställa smarta krav vid inköp, göra kloka val i vardagen och stödja bra beteenden.

Strategin syftar också till att integrera effektiva arbetssätt för kunskapsöverföring mellan kommuner i länet gällande avfallsförebyggande och nedskräpning. Viktiga ledord för strategin är rådhighet och genomförbarhet.

Strategin ger förslag på länsövergripande mål med tillhörande mätbara delmål och nyckeltal. Den ger också förslag på relevanta organisationsspecifika åtgärder för att på så sätt stödja och förenkla istället för att genomförandet. Många av målen och åtgärderna är tillämpbara på avfall i stort, inte bara plastavfall.

För att inspirera och dela lärande innehåller strategin även en bakgrund kring varför vi behöver arbeta med att ställa om till en hållbar plastanvändning, vilka mål kring plast som finns på global-, nationell-, regional- och lokalnivå samt goda exempel och erfarenheter från andra kommuner och regioner.

Ambitionen är att strategin ska integreras i kommunernas och länsstyrelsens ordinarie planeringsprocesser med rådhighet över områden som avfallsförebyggande, effektivare återvinning genom källsortering samt minskad nedskräpning. Strategin ska vara vägledande i det länsgemensamma arbetet med nya avfallsplaner. Genom att kommunen integrerar målen i denna strategi i avfallsplanen blir målen styrande och genomförandet ökar. Varje kommun avgör själva vilka delar av strategin som ska integreras i avfallsplanen, miljöstrategiska program och andra styrande dokument.

Utmaningen med plast

Plast är ett material med unika egenskaper, det är lätt, beständigt och plaster kan göras mycket mjuka eller mycket starka. Plastens unika egenskaper i kombination med att plast är ett billigt material har lett till fram till att plast idag används i mycket stor utsträckning inom många olika områden i samhället. Plaster används i allt från bil- och flygplansdelar till engångsförpackningar i vården, isolering och som täckfilm inom jordbruket. Det största användningsområdet är just förpackningar och det näst största användningsområdet är bygg- och konstruktionsändamål (PlasticsEurope, 2019).

Plast är ett fantastiskt material med många användningsområden men det finns en hel del utmaningar med dagens plastanvändande. Vi behöver:

Minska plastanvändandets bidrag till klimatförändringarna.

Plast är till största delen tillverkad av fossil råvara och bidrar därmed i hög grad till klimatpåverkan vid såväl tillverkning som förbränning eller kompostering/ nedbrytning av produkten.

Öka plastens värde och minska plastanvändandet.

Plast är inte bara ett material med unika egenskaper, det är också mycket billigt att producera och plastens andrahandsvärde är idag lågt. Detta bidrar till att plast används i alltför stor utsträckning idag och ofta för ändamål där den egentligen inte behövs. 8,3 miljarder ton plast producerades i världen mellan år 1950 och år 2015. (Roland Geyer, 2017). Globalt tillverkades 358 miljoner ton plast 2018, varav 62 miljoner ton i Europa (PlasticsEurope, 2019).

Öka återvinningen av plast och skapa slutna cirkulära kretslopp.

Knappt 20% av de plastförpackningar som används i Sverige återvinns till ny plast (Ljungkvist Nordin, Westöö, (IVL), & Fråne, 2019). Det nya EU direktivet 2018/852 för förpackningar och förpackningsavfall har satt målet att 2025 ska 50% av plastförpackningarna återvinnas och 55% 2030 (EU, 2018). Det är svårt för återvinningsindustrin att återvinna plastmaterial då variationen av plastsorter är mycket stor och plastmaterialen som kommer in till återvinningsstationerna är osorterade. Den dåligt fungerande återvinningen av plast pekas ut av EU som en av de stora hållbarhetsutmaningarna i ett framtida hållbarhetsarbete.

Minska nedskräpningen av plast.

Plast är det vanligaste materialet av all nedskräpning och orsakar stora problem för djur, natur och människor. Exempelvis kan plasten läcka giftiga ämnen och plast har väldigt lång nedbrytningstid, ofta flera hundra år. Globalt är nedskräpning av plast i haven ett mycket stort problem. Plast står för 86 % av skräpet i havet, samtidigt som ca 80 % av den marina nedskräpningen beräknas komma från källor på land (Håll Sverige Rent, 2015). Att minska nedskräpning av plast är också relevant ur socialt perspektiv, då en nedskräpad miljö ofta upplevs som otrygg. Negativa spiraler kan leda till ytterligare nedskräpning, skadegörelser och klotter, vilket innebär stora kostnader för samhället.

Foto: adege, Pixabay

Plast är ett syntetiskt material som består av en eller ibland flera polymerer samt ett flertal tillsatsämnen. Polymerer i plast är oftast organiska ämnen, kolföreningar. Plasten framställs främst av olja eller biprodukter från olja, alternativt från biomaterial.

Plast kännetecknas i förhållande till metaller av egenskaper som god formbar-

het och låg densitet. Plast är ett viktigt och allmänt förekommande material i våra dagliga liv och plasten har flertalet funktioner som gör att den har ett brett användningsområde.

Plast bryts ner väldigt långsamt, allra minst i den naturliga miljön vilket innebär att plastskräp som inte återvinns ackumuleras i haven och naturen.

Hållbar Plastanvändning

Plast ska inte bara ses som ett material som för med sig negativa konsekvenser, utan plast bidrar även med många nyttor som samhället inte kan vara utan tex förlängd livslängd på livsmedel, energibesparingar i transportsektorn och i byggnader samt bidrar till att göra förnyelsebar energi mer effektiv och ekonomisk.

Begreppet hållbar plastanvändning är än så länge inget vedertaget begrepp men används i allt större utsträckning. I denna strategi utgår vi från Naturvårdsverkets beskrivning av en hållbar plastanvändning:

- Plast har ett värde som gör att den inte förbrukas i onödan eller hamnar i naturen.
- Plast kan återanvändas.
- Plast ska materialåtervinnas och bli till nya varor.
- Plast är fri från farliga ämnen.
- Plast ska vara tillverkad av råvaror med låg miljöbelastning; att plasten består av förnybar och/eller återvunnen råvara.

I denna strategi syftar en hållbar plastanvändning till att arbete för en minskad och smartare plastanvändning, ökad återanvändning, effektivare återvinning samt att minska nedskräpningen.

Det handlar mycket om avfallsförbyggande arbete, om att ställa smarta krav vid inköp, göra kloka val i vardagen och stödja bra betenden.

Foto: Hans Braxmeier, Pixabay

Plast i kommunal verksamhet

Offentliga aktörer har möjlighet att verka som föregångare när det gäller att minimera och effektivisera samhällets plastanvändning. Det kan dels ske genom avfallsförebyggande beslut, dels genom att använda den offentliga upphandlingen av varor och tjänster för att ställa om till en mer hållbar plastanvändning. Den offentliga sektorn använder stora mängder plast i sina verksamheter. Det finns därför en stor utvecklingspotential när det kommer till att minska och effektivisera användningen av plastprodukter inom verksamheterna.

Genom att jobba avfallsförebygganden tex genom att minimera plastanvändandet kan din kommun utveckla en resurseffektiv och hållbar verksamhet och samtidigt spara pengar.

Kommunerna Norrköping, Linköping, Uppsala och Karlstad har genom uppföljning av inköp av olika produkter som innehåller fossil plast kartlagt hur mycket (antal eller kilo) av varje produkt som köpts in under ett år i respektive kommun, se Tabell 1 (Järvinen & Faxér, 2018; Karlstads kommun, 2019; Hildning, 2018). Kommunernas inventering ger en hänvisning var de största källorna till plast återfinns inom kommunala verksamheter. I dagsläget finns inte någon liknande inventering genomförd för kommunerna i Gävleborg.

Produkt	Norrköping (antal)	Linköping (antal)	Uppsala (kg)	Karlstad (antal)
Plastbägare	455 270	183 430	1 123	147 000
Skoskydd	571 200	101 600	11 341	1 300 000
Plastfickor	328 647	296 682		
Plastpåsar/säckar	1 465 077	813 428	71 171	1 800 000
Handskar	6 666 254	4 692 896	94 277	5 000 000
Tallrikar/bestick	195 130	156 930	1 150	
Gummibandsmapp	31 714	23 814		17 000
Förkläden	496 150	96 160	11 524	300 000

Tabell 1: Plastanvändning i kommuner (2018)

Erfarenheter från andra kommuner och regioner

Det finns många goda exempel och erfarenheter att hämta från andra kommuner och regioner i Sverige som redan arbetar med plastutmaningen. Genom att använda deras redan framtagna material så kommer vi snabbare till genomförandet!

EU samverkansprojektet - Jakten på plasten

Uppsalas arbete fortsätter genom ett gemensamt EU-finansierat samverkansprojekt med Eskilstuna, Uppsala, Linköping och Norrköping. Målet med projektet är att arbeta med nya metoder för upphandling, utfasning av särskilt hälso- och miljöfarlig plast, minska inköpen av plast samt öka kommunernas andel inköp av förnybar råvara och återvunnen plast.

Karlstad kommun satsar på plastcoacher och plastbingo

Karlstad kommun driver också ett klimatklivsfinansierat projekt med syfte att minska plastanvändningen. I projektet satsar Karlstad kommun på plastcoacher. Plastcoacherna hjälper verksamheterna att få koll på plasten och minska plastanvändningen. Karlstad kommun har också tagit fram en tävling i form av ett plastbingo samt en plastguide.

Förebygga Avfall inom Göteborg Stad

Göteborgs stad har genomfört ett gediget arbete kring förbyggande av avfall då de bland annat har arbetat fram ett stort antal vägledningar inom förebyggande samt genomfört en utredning kring hur Göteborg stad skulle kunna minska sin användning av engångsartiklar.

Tänk om plast- Skånsk plattform för att minska plasten i naturen

"Tänk om plast" är ett nätverk för skånska aktörer som arbetar för att minska mängden plast som hamnar i naturen. Inom ramen för nätverket har programmet "En plastfri miljö – plastprogram för Skåne" tagits fram. Programmet innehåller ett övergripande kunskapsunderlag om plast i naturen och dess påverkan, lagstiftning, plasmätningar i Skåne, vad som i dagsläget görs i Skåne samt förslag på åtgärder.

Uppsala kommun- Klimateffektiv plastupphandling

En av de kommuner i Sverige som jobbat länge med plastfrågan är Uppsala kommun och inom ramen för Uppsala klimatprotokoll och fokusgruppen Jakten på plasten. Under 2017-2019 bedrev fokusgruppen projektet Klimateffektiv plastupphandling (Klimatklivsfinansierat). Projektet har resulterat i ett antal vägledningar och en E-utbildning.

Uppsala klimatprotokoll är ett nätverk av företag, offentliga verksamheter, universitet och föreningar som samverkar och inspirerar varandra och andra för att nå Uppsalas klimatmål och bidra till en hållbar värld.

Kolla in Göteborgs stads utredning "Minska användningen av engångsartiklar i Göteborg stad" för mer inspiration kring hur man kan arbeta för att minimera engångsartiklar och engångsplast (Göteborg stad, 2019).

Erfarenheter från lokala projekt i Gävleborg

Lokalt i Gävleborg finns det två projekt att dra lärdom från: Jakten på plasten Gävle samt Håll Gävle Rent.

Håll Gävle rent

Projektet Håll Gävle rent (2016 – 2018) var ett kommunkoncerngemensamt projekt i Gävle med syftet att svara på frågan ”hur kan Gävle kommun nå framgång i att förebygga och minska nedskräpning, baserat på beteendevetenskapliga insikter och metoder”.

En viktig insikt från projektet är att arbetet med att förebygga nedskräpning bör betraktas både som en miljöfråga och som en fråga om social hållbarhet. Det har tydlig koppling till upplevelsen av trygghet och stolthet och det är ett relevant arbete både givet ambitioner om en god livsmiljö och utveckling av platser här och nu, och för vår gemensamma framtid. Viktiga målbeteenden i arbetet är ”att slänga rätt” och ”att plocka andras skräp”.

Andra viktiga insikter, som lyfts fram i rapporten, är bland annat att:

- Skräp föder skräp – ett skräp på marken skickar en signal om att det är ok att slänga skräp.
- Information före är bara en liten del av lösningen - beteendet påverkas mest av konsekvensen/upplevelsen efter.
- Lära genom att göra – vi behöver göra beteendet, för att lära oss det. Vi behöver också se ledare, förebilder och relevanta andra, göra det önskade beteendet.
- Det ska vara lätt att göra rätt – tydliga signaler och förutsättningar.
- Det finns ingen standardlösning – lösningen behöver ta hänsyn till sammanhang och plats.

Det är också tydligt att ett framgångsrikt arbete för att förebygga och minska nedskräpning, ställer krav på gränsöverskridande samarbete. I projektet har övergripande planering, utbildning, kultur och fritid, samhällsbyggnad, kommunala fastighetsbolag, avfallsansvariga, besöksnäring och kommunikation varit involverade. En övergripande samordnande resurs är en framgångsfaktor.

Jakten på plasten - Gävle

Högskolan i Gävle är projektledare för ett lokalt klimatklivsfinansierat projekt som också heter Jakten på plasten. Deltagare i projektet är Gävle kommun, Region Gävleborg, Gästrike Återvinnares, Sodexo, Jobmeal, Växt och miljödesign. Projektet bygger vidare på Uppsalas arbete med plastfrågan och arbetar med bland annat med kunskapshöjande åtgärder och upphandling.

2018 och 2019 kom Gävle kommun på 2:a plats i Årets Håll Sverige rent kommun!

Målområden

Målområdena i strategin har arbetats fram genom studier av redan framtagna strategier, utredningar och material kring plast. Förslag på mål och åtgärder har också diskuterats och förankrats med representanter från de 10 kommunerna i Gävleborg.

De tre första målområdena har tydliga kopplingar till hållbar plastanvändning medan målområde 4 och 5 syftar till att stödja genomförandet och implementeringen.

1. Förebygga plastavfall
2. Öka materialåtervinningen
3. Minska nedskräpningen
4. Höja kunskapen och öka lärandet
5. Säkra genomförande och uppföljning

Varje målområde har ett inriktningsmål som beskriver viljeriktning och målbild samt flertalet mätbara mål. Under varje målområde finns också förslag på nyckeltal och åtgärder. Åtgärderna finns samlade i en åtgärdsbank i slutet av strategin och de är indelade efter olika åtgärdsområden för att för enkla läsandet.

Förebygga plastavfall

Plastkonsumtionen ska minska på ett ändamålsenligt sätt – då minskar miljöpåverkan och kostnader. Därför använder vi så lite engångsplast som möjligt och ersätter om möjligt plast med andra material om det gör att miljöpåverkan minskar.

Bakgrund

Produkter köps vanligen in utan att en bedömning görs av vilken mängd avfall de ger upphov till. Engångsprodukter ger generellt upphov till mer avfall än flergångsprodukter. Eftersom förebyggande av avfall handlar om användningen innan något blir avfall, finns det många aktörer som kan arbeta med frågan. Frågan kan angripas från två håll – dels genom att i inventering av inköp och genomförande av behovs- och nyttoanalys i verksamheten även inkludera avfallsaspekten, och dels genom att undersöka vilket avfall som uppstår i verksamheten och analysera hur detta kan minskas. Metoder och checklistor för flera kommunala verksamheter finns framtagna, bl.a. av Göteborgs stad.

EU beslutade under 2019 om ett antal åtgärder för att minska vissa plastprodukters miljöpåverkan. Bland annat kommer vissa engångsartiklar i plast såsom engångstallrikar, bestick, sugrör, ballongpinnar och bomullspinnar att förbjudas senast år 2021. (EU, 2019)

ENGÅNGSPLASTDIREKTIVET

Det så kallade engångsplastdirektivet är ett EU-direktiv som ska förebygga och minska vissa plastprodukters inverkan på miljön. Engångsplastdirektivet innebär att medlemsländerna ska införa en rad krav för att minska plastens inverkan på miljön och förbjuda vissa plastprodukter. Dessutom innehåller direktivet krav på att medlemsländerna ska göra det som behövs för att minska förbrukningen av muggar och livsmedelsbehållare av plast för engångsbruk (www.regeringen.se, 2019).

Steg 1

Få koll på läget

Steg 3
Ökad
återvinning

Steg 2
Minimera/smart
användning

Mätbara mål

- 2023 har checklistor för avfallsnåla inköp tagits fram och implementerats i kommunerna.
- 2024 har de största plastströmmarna inom kommunala verksamheter i länet kartlagts.
- 2025 har 50% av de engångsartiklar som är tillverkade av plast och som används inom kommunala verksamheter fasats ut eller bytts ut mot flergångsartiklar.
- 2021 slutar kommunerna att köpa in engångstallrikar, bestick, sugrör, ballongpinnar, bomullspinnar, muggar av plast enligt engångsplastdirektivet.
- 2024 har de största plastströmmarna i länet identifierats (Länsstyrelsen).

Förslag på nyckeltal

- Antal engångsplastprodukter som ersatts av flergångsalternativ.
- Antal upphandlingar där checklista för förebyggande av plastavfall i upphandling använts.
- Antal verksamheter som ändrat rutiner eller produkter för att förebygga plastavfall.

Foto: H.Hatch, Pixabay

Öka materialåtervinning

Materialåtervinningen av plast ska öka, så att så mycket plast som möjligt blir en del av cirkulära flöden. Därför säkrar vi möjligheten att sortera plastavfallet. Och den plast vi trots allt använder, är i så stor utsträckning som möjligt producerad av återvunnet och återvinningsbart material.

Bakgrund

Huvuddelen av den plast som materialåtervinns i Sverige är förpackningar, vilka omfattas av producentansvar. Mängden insamlat plastförpackningsavfall per person varierade stort mellan kommunerna i Gävleborg 2018, allt från 5kg till 12 kg per invånare. Snittet i Sverige låg på 7,5 kg per invånare 2018 (ftiab). Nya förordningar ställer krav på ökad bostadsnära insamling av förpackningsavfall, som ska vara fullt utbyggt 2025. Idag slängs en stor andel av plastförpackningarna ihop med restavfallet och går därmed till förbränning i stället för materialåtervinning.

Återvinningsstatistiken för 2018 (mängd plastförpackningsavfall som har materialåtervunnits i förhållande till mängd plastförpackningar som satts på marknaden) visar en återvinningsgrad på 42 % på nationell nivå (ftiab). Från januari 2020 är det svenska nationella materialåtervinningsmålet att 50 procent av plastförpackningarna ska gå till materialåtervinning. Enligt EU:s direkt om ökad materialåtervinning ska materialåtervinningen av plastförpackningar ligga på 50% 2025 och 55% 2030 (EU, 2018).

Alla olika typer av plastsorter kan inte materialåtervinnas i Sverige idag. Förekomsten av farliga ämnen i plast både försvårar, fördyrar eller omöjliggör en säker materialåtervinning. Man bör därför säkerställa att plast med farliga ämnen inte köps in. En rapport från Naturvårdsverket visar att det finns en stor potential för förpackningar, både från hushåll och från verksamheter att materialåtervinnas i större omfattning än vad som görs idag (Åsa, o.a., 2018).

Det finns möjligheter att samla in plastavfall från hushållen som inte är förpackningar, t.ex. leksaker, pulkor, tandborstar för materialåtervinning, genom en ny aktör på återvinningsmarknaden, men det görs inte i länet i dagsläget.

Förbättrade möjligheter att lämna utsorterad plast ger mer cirkulära flöden och utsläppen av klimatgaser från avfallsförbränningen minskar.

Kommun	Glas	Papper	Plast	Metall	Tidningar
Bollnäs	26,03	9,19	5,24	1,45	18,27
Gävle	19,69	17,61	12,19	2,5	18,94
Hofors	34,89	12,37	9,99	2,03	40,61
Hudiksvall	16,45	16,84	9,2	1,95	25,09
Ljusdal	21,83	22,54	10,25	1,46	17,75
Nordanstig	15,14	18,33	10,93	1,83	24,54
Ockelbo	25,06	12,13	9,52	2,06	28,2
Ovanåker	24,41	11,55	6,28	1,33	15,75
Sandviken	16,99	14,46	9,95	2,16	29,34
Söderhamn	20,26	14,4	7,68	1,13	21,28

Tabell 2: Återvinningsstatistik 2018 (kg/invånare) Gävleborg

Mätbara mål

- 2023 ska förfrågan om produkter av återvunnen och återvinningsbar plast ingå som en självklar del vid inköp och upphandling av plastprodukter.
- 2025 ska alla kommunala verksamheter ha sorteringsmöjlighet för plast samt sortera all plast, där det är möjligt.
- Efter 2025 köps ingen plast in som innehåller farliga ämnen.
- 2025 ska 20% av den kommunala plasten som används i länet bestå av återvunnen plast.
- 2025 ska andelen plast i hushållsavfallet som går till förbränning minska med X%. Procentsats sätts efter plockanalys i respektive kommun.
- 2025 ska alla kommuner erbjuda insamling av plastavfall som inte är förpackningsavfall, för materialåtervinning på återvinningscentral eller på annat sätt.

Förslag på nyckeltal

- Andel plast som går till förbränning.
- Andel kommuner som erbjuder insamling av den plast som inte går under producentansvaret.
- Andel plastavfall till återvinning jämfört med total mängd avfall.
- Antal upphandlingar där man ställt krav på återvunnen och återvinningsbar plast.

Foto: Gästrike återvinnare

Minska nedskräpning

Nedskräpningen av plast ska minska. För att lyckas arbetar vi tillsammans med långsiktiga, förebyggande och strategiska åtgärder, med fokus på att skapa förutsättningar för målbeteenden som att "använda flera gånger", "slänga rätt", samt "att plocka andras skräp". Allt med sikte på att öka upplevelsen av rena, trygga och värdeskapande utemiljöer.

Bakgrund

Ökad nedskräpning av plastprodukter är ett problem både på global som lokal nivå. Prognoser säger att det med dagens takt, kommer att det att finnas mer plast än fisk i haven 2050 (Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company, 2016). Enligt Håll Sverige rent kommer ca 80 % av den marina nedskräpningen från källor på land. Vår on-the-go konsumtion, med stor andel förpackningar och engångsprodukter, är en starkt bidragande faktor.

Samtidigt finns en stark opinion från medborgare i många länder om önskan om krafttag på politisk nivå. Det har bland annat resulterat i att EU arbetat fram och beslutat om plastdirektivet som exempelvis förbjuder vissa engångsprodukter i plast, som är vanligt förekommande i nedskräpning.

I kommunal verksamhet finns goda möjligheter att skapa förutsättningar för mer hållbara beteenden kopplat till nedskräpning i allmänhet och nedskräpning av plast i synnerhet. Dels genom att undvika inköp av de produkter som leder till mest nedskräpning, dels genom att skapa förutsättningar för rätt beteenden i offentlig miljö, exempelvis genom tydliga, relevant placerade papperskorgar och poster med kranvatten. Ett konkret verktyg för att minska nedskräpning

är även att arrangera hållbara event. Det driver fram gränsöverskridande samarbete och samverkan, samtidigt som det ger ett positivt sammanhang att skapa förutsättningar för önskade målbeteenden i.

Kommunerna har även goda möjligheter att arbeta långsiktigt och strategiskt med normen om att plocka skräp genom att ge barn och unga möjlighet att delta i årliga skräpplockarkampanjer. Framgångsfaktorer är gränsöverskridande samarbete, samordning, samt att utgå från betendevetenskapliga metoder och insikter.

Arbetet med att minska och förebygga nedskräpning har bäring på alla hållbarhetsperspektiv - miljö, socialt och ekonomiskt. Det har också en nära koppling upplevelsen av trygghet och stolthet. Det gör åtgärder för att minska och förebygga nedskräpning relevanta för livet här och nu, men också för vår framtid.

Mål och åtgärder kopplat till nedskräpning baseras främst på erfarenheter och insikter från projektet Håll Gävle rent, samt rekommendationer från regeringens plastutredning "Det går om vi vill - förslag till en hållbar plastutredning".

Mätbara mål

- 2023 har alla kommuner ökat sitt deltagarantal i Håll Sverige rents skräpplockardagar med 25 % jfr 2019.
- 2023 ska antalet hållbara event i respektive kommun öka med 50 % jfr 2019.
- 2024 har att antalet skräpföremål per 10 m2 minskat med 50% jämfört med basår 2020, enligt skräpmätningar med Håll Sverige rent och SCBs metod.

Förslag på nyckeltal

- Kommunens deltagarantal på Håll Sverige rents skräpplockardagar.
- Skräpfacit parkmiljö respektive stadsmiljö.
- Andel kranmärkta verksamheter.
- Andel Hållbara event.
- Trygghetsindex.

Foto: Karolina Pehrsson

Höja kunskap och öka lärande

I vårt län samarbetar och samverkar kommuner, länsstyrelsen och övriga relevanta aktörer för att hjälpa varandra att höja kunskapen, öka lärandet och nå framgång i genomförandet. Målet är att underlätta insteg och snabbt komma igång med görandet.

Bakgrund

En hållbar plastanvändning handlar mycket om att arbeta avfallsförebyggande, att göra smarta val vid inköp och i vardagen, samt att skapa förutsättningar för önskade beteenden.

Det innebär ett förändringsarbete och för att skapa trygghet och förenkla insteget till genomförande, så behöver vi tillföra kunskap och öka lärandet. Gärna i sammanhang som ger en känsla av tillhörighet och gemenskap.

Att tillföra kunskap innebär bland annat att vi behöver skapa forum och plattformar som på ett enkelt sätt samlar och förmedlar relevanta insikter, erfarenheter, metoder och resultat. Det finns många goda exempel och erfarenheter att hämta, dels från varandra i kommunerna, men också från andra kommuner och relevanta aktörer runt om i Sverige. Exempelvis har Uppsala klimatprotokoll arbetat fram guider för plastupphandling och tagit fram en plastutbildning för smarta val i vardagen. I Göteborg finns erfarenheter, rutiner och resultat att hämta om avfallsförebyggande arbete – något som bidragit till såväl miljönytta och kostnadseffektivitet, som ökat engagemang och arbetsglädje hos personal. Och det finns många fler goda exempel. Vi behöver inte uppfinna hjulet på nytt.

Området "plast" är dessutom under snabb och ständig förändring. Trycket på omställning och åtgärder för en mer hållbar plastproduktion, användning och återvinning är stort. Något som ställer krav på en kontinuerlig uppdatering inom området.

Att öka lärandet handlar i sin tur om att genom samtal, samarbete och reflektion dela erfarenheter av framgångar och utmaningar, av hinder och lösningar, av misslyckanden och nyvunna insikter. Det handlar om att minska felrädsla och öka görandet. När många kommuner samtidigt står inför höga krav på omställning till ett hållbart samhälle och stora krav på kostnadseffektivitet och besparingar så behöver vi prioritera, förenkla och samtidigt åstadkomma resultat. Ensam är inte stark. Känslan av tillsammanskap är en framgångsfaktor. Genom att våga öppna upp och berätta om våra egna utvecklingsresor, skapar vi utrymme för lärande och möjlighet att på så vis hjälpa varandra.

Hur du väljer rätt plast:

Välj **Återvunnen plast** för det är den som ger minst klimatavtryck.

Förnybar råvara ger också avsevärt mindre koldioxidutsläpp/klimatavtryck.

Polyeten, PE, är det plastmaterial som med största sannolikhet går till återvinning.

Välj **flergångsartiklar** framför engångsartiklar.

Transparent plast väljs före färgad plast. Svart plast ska undvikas så långt det går.

Mätbara mål

- 2022 har alla inköpare fått utbildning i att arbeta avfallsförebyggande vid upphandling och inköp.
- 2022 har minst två länsövergripande nätverk med koppling till plaststrategin etablerats.
- 2022 har en lättillgänglig digital plattform, som tillgängliggör relevant kunskap, insikter metoder och resultat, etablerats.
- 2023 deltar minst en förvaltning i respektive kommun i de nätverk som finns.
- 2023 kan respektive kommun presentera ett eget internt nätverk som stödjer målet om höjd kunskap och ökat lärande i plaststrategin.

Förslag på nyckeltal

- Antal aktiva nätverk med koppling till plaststrategin (Länsstyrelsen).
- Antal deltagande kommuner i nätverk (Länsstyrelsen).
- Kommunernas upplevelse av lättillgänglig kunskap.
- Upplevd nytta hos kommunerna av gränsöverskridande lärande.
- Antal interna nätverk i kommunerna.

Foto: AdobeStock

Säkra genomförande och uppföljning

Alla kommuner i länet har en nyckelroll i att, där de har rådighet, genomföra åtgärder som leder till en hållbar plastanvändning. Ambitionen är att arbetet ska leda till såväl ekonomisk nytta som miljönytta. För att lyckas behövs uttalade åtaganden, efterfrågan på genomförande, systematisk uppföljning och relevant återkoppling. Därför är målet att etablera strukturer och sammanhang för det, både mer övergripande på länsnivå och på lokal nivå.

Bakgrund

En omställning till en hållbar plastanvändning ställer krav på beteendeförändring. Dels i form av beteenden med direkt koppling till målet, exempelvis nedskräpning och att slänga rätt, men även i form av organisatorisk beteendeförändring som att exempelvis arbeta tillsammans i nya konstellationer, ändra rutiner, dela erfarenheter och fråga om hjälp. Det är utmanande och vi behöver varandra för att lyckas.

Rådighet och genomförbarhet är två viktiga framgångsfaktorer. Ett sätt kan vara att bryta ner målen till mindre delmål och genomförbara steg i den egna verksamheten. Det ger även förutsättningar att ge relevant återkoppling och förstärka önskade beteenden genom positiva konsekvenser, uppföljning, bekräftelse och uppskattning.

Att ge och att få återkoppling på utfört arbete är också ett kraftfullt verktyg för att skapa motivation och frigöra engagemang. För att kunna ge det behövs underlag, vilket i sin tur ställer krav på utpekat ansvar, sammanhang och rutiner som regelbundet och frekvent samlar in information om utfört arbete. För störst effekt sker detta på plats i den egna verksamheten. Det är viktigt att tydligt kunna se resultaten av sina ansträngningar. Återkoppling behöver även ske i ett övergripande länsvist sammanhang, för att förstärka kommunerna i arbetet.

Det är även viktigt att kommunicera de åtgärder som genomförs och resultaten de ger. Att skapa berättelser om kommunernas genomförande stödjer dels lärandet men kommunicerar även ett ledarskap och ger möjlighet till följar-skap.

Därför blir mål om att säkra uppföljning ett sätt att stödja genomförande. Det är relevant för att skapa såväl beteendeförändring, som vilja och engagemang i kommunernas verksamheter. Det ger även förutsättningar för att arbetet med en hållbar plastanvändning får utrymme och prioriteras i de kommunala verksamheterna, samtidigt som det bidrar till arbetsglädje, kostnadseffektivitet och miljönytta.

Mätbara mål

- 2020 har alla kommuner i länet arbetat in mål från plaststrategin i den lokala kretsloppsplanen (fd. avfallsplanen).
- 2021 har länsstyrelsen ett arbetssätt för att kontinuerligt följa upp och efterfråga insatser, projekt och resultat med koppling till plaststrategin.
- 2024 kan alla kommuner redovisa hur åtgärder för en hållbar plastanvändning bidragit till kostnadseffektivitet.
- 2025 kan alla kommuner i länet redovisa minst två verksamhetsplaner som brutit ned och arbetat in mål från plaststrategin.

Förslag på nyckeltal

Antal genomförda åtgärder, per år, med koppling till plaststrategin.

Foto: cofficevit, AdobeStock

Källor

- Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company. (2016). The New Plastics Economy – Rethinking the future of plastics. World Economic Forum, Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company,.
- EU. (den 30 05 2018). Hämtat från EUROPA-PARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2018/852 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall.
- EU. (01 2018). European Commission. Hämtat från European Strategy for plastics: https://ec.europa.eu/environment/waste/plastic_waste.htm
- EU. (den 05 06 2019). Hämtat från 2018/0172 Europaparlamentets och rådets direktiv om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-11-2019-REV-1/sv/pdf>
- ftiab. (u.d.). Hämtat från Förpacknings & tidsningsinsamlingen.
- Göteborg stad. (2019). Hämtat från Minska användningen av engångsartiklar i Göteborg stad:
- Hildning, A. (2018). Kartläggning av plastprodukter i projektet «Klimat effektiv plastupphandling». Uppsala kommun.
- Håll Sverige Rent. (2015). Hämtat från <https://www.hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap/vanligaste-skrapet-och-var-det-finns>
- Järvinen, & Faxér. (2018). Kartläggning av plastprodukter i kommunal verksamhet i Linköpings och Norrköpings kommuner. Norrköpings och Linköpings kommuner. Hämtat från Hur mycket plast köper kommunerna in`?
- Karlstads kommun. (den 19 September 2019). Plastguide - för klimatsmart användning och inköp. Hämtat från <https://karlstad.se/Miljo-och-Energi/det-har-jobbar-karlstad-med/minskad-fossil-plastanvandning/plastguide/>
- Ljungkvist Nordin, H. (., Westöö, A.-K., (IVL), (., B., & Fråne, A. (2019). Kartläggning av plastflöden i Sverige- Råvara, produkter, avfall och nedskräpning. Naturvårdsverket.
- Nordiska ministerrådet. (2018). Nordiskt samarbetsprogram för miljö och klimat 2019-2024. Nordiska ministerrådet.
- PlasticsEurope. (2019). An analysis of European latest plastics production, demand and waste data.
- Roland Geyer, J. R. (2017). Production, use, and fate of all plastics ever made. Science Advances.
- Stenmarck, Å. (2018). Det går om vi vill- Förslag till en Hållbar plas användning. Statens offentliga utredningar.
- www.regeringen.se. (den 08 07 2019). Hämtat från Regeringskansliet: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/07/atgarder-for-okad-atervinning-minskad-konsumtion-och-minskad-nedskrapning-av-plast/>
- Åsa, S., Belleza, E., Fråne, A., Johannesson, C., Sanctuary, M., Strömberg, E., & Welling, S. (2018). Ökad plaståtervinning – potential för utvalda produktgrupper. Naturvårdsverket. Hämtat från Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6844-8.pdf?pid=23338>

Länkar

Länkar till andra kommuners och regioners arbete kring plast

UPPSALA KOMMUN- KLIMATEFFEKTIV PLASTUPPHANDLING

I projektet klimateffektiv plastupphandling har Uppsala kommun arbetat fram följande vägledningar:

E-utbildning plast

Om plastförpackningar och materialåtervinning

Vägledning klimateffektiv plastupphandling

Vägledning klimateffektiv plastanvändning

All plast på samma plast

Checklista för inventering av plast

Klimatkrav för plastprodukter-instruktioner

Klimatkrav för plastprodukter

Länk:

<https://klimatprotokollet.uppsala.se/inspiration-och-samverkan/klimateffektiv-plastupphandling/>

EU SAMVERKANSPROJEKTET- JAKTEN PÅ PLASTEN

[Jakten på plasten Eskilstuna, Uppsala, Linköping och Norrköping](#)

KARLSTAD KOMMUN SATSAR PÅ PLAST-COACHER OCH PLASTBINGO

[Karlstad kommun](#)

[Plastbingo](#)

[Plastguiden](#)

TÄNK OM- SKÅNSK PLATTFORM FÖR ATT MINSKA PLASTEN I NATUREN

[Tänk om- Skånsk plattform för att minska plasten i naturen](#)

[En plastfri miljö- plastprogram för Skåne](#)

FÖREBYGGA AVFALL INOM GÖTEBORGS STAD

Följande vägledningar har Göteborg stad tagit fram:

Förebygga avfall på kontoret

Förebygga avfall på äldreboendet

Förebygga avfall på förskolan

Förebygga avfall i skolan

Förebygga avfall vid inköp och upphandling

Förebygga avfall vid beställning av konferenser, hotell och catering

Förebygga IT-avfall

Förebygga avfall i flerbostadshus

Förebygga avfall på restauranger och café

Länk till allt material från Göteborg stad; [HÄR](#)

Åtgärdsbank

Förebygga plastavfall

Inriktningsmål Plastkonsumtionen ska minska på ett ändamålsenligt sätt – då minskar miljöpåverkan och kostnader. Därför använder vi så lite engångsplast som möjligt och ersätter om möjligt plast med andra material om det gör att miljöpåverkan minskar.

Mätbart mål 2023 har checklistor för avfallsnåla inköp tagits fram och implementerats i kommunerna. 2024 har de största plastströmmarna inom kommunala verksamheter i länet kartlagts. 2025 har 50% av de engångsartiklar som är tillverkade av plast och som används inom kommunala verksamheter fasats ut eller bytts ut mot flergångsartiklar. 2021 slutar kommunerna att köpa in engångstallrikar, bestick, sugrör, ballongpinnar, bomullspinnar, muggar av plast enligt engångsplastdirektivet. 2024 har de största plastströmmarna i länet identifierats (Länsstyrelsen).

Åtgärdsområden	Förslag på åtgärder:
Avfallsförebyggande i styrdokument	Anta rutiner för avfallsförebyggande i den kommunala organisationen.
	Fatta beslut om att prioritera att arbeta avfallsförebyggande i upphandling, inköp och i verksamheten idag.
	Skriv rutin för hur produkter ska användas och underhållas för att få en förlängd livstid.
	Säkerställa att inköp och användning av återanvända produkter finns i kommunen riktlinjer och policys för inköp.
	Lägg in mål och åtgärder för förebyggande av avfall i Avfallsplanen och/eller i verksamhetsplan för olika kommunala verksamheter.
Inköp och upphandling	Genomföra behovsanalys vid inköp.
	Sprida gemensam metod för avfallsförebyggande vid inköp och upphandling i regionen.
	Gå befintlig e-utbildning om förebyggande av avfall vid upphandling.
	Använd befintliga checklistor för förebyggande av avfall vid inköp.
	Ställ plastsmarta krav och kriterier vid upphandling och inköp.
	Ställa klimatkrav för plastprodukter.
	Ställa krav på återanvändning vid upphandling av plastprodukter.
	Använd flergångsprodukter istället för engångsalternativ.
Samverkan	Köp produkter som är förpackade i annat material än plast om det finns möjlighet.
	Genomföra näringslivsutveckling för fler och nya företag, affärsidéer och affärsmodeller inom avfallsförebyggande, återanvändning, reparation, delande och återvinning.
	Identifiera aktörer och föra dialog med viktiga samarbetsparter inom näringsliv och civilsamhälle.

Kunskap, lärande och motivation	Avsätta resurser för avfallsförebyggande arbete i de kommunala verksamheterna.
	Arbeta lärande och använd redan framtagna rutiner, metoder och material från andra projekt och kommuner.
	Genomför något av koncepten Förebygg avfall på kontor, på äldreboende, i förskola, i skola, vid inköp och upphandling, vid beställning av konferenser, hotell och catering, Förebygg IT-avfall från Göteborgs stad.
	Skapa ett nätverk/grupper för erfarenhetsutbyte och omvärldsbevakning.
	Avfallsminimeringscoacher.
Genomförande	Dela ut information till caféer och restauranger om förebyggande av avfall (broschyr finns från Göteborgs stad).
	Kartlägg verksamheternas plastströmmar.
	Använd avfallspåsar av återvunnen plast.
	Använd förvaringsburkar till matrester istället för engångsprodukter som plastpåsar eller plastfilm.
	Använd plastpåsen från butiken flera gånger innan den blir en soppåse. Att använda tygpåse när du handlar är också bra förutsatt att den används fler gånger.
	Använd lunchlåda i glas eller en tallrik
	Byt ut köksredskap i plast som slevar, bunkar, mått, stekspadar, kastruller, kavel, skärbrädor och vispar mot metall, trä eller glas när de blivit slitna.
Omvårdnad	Byt till flergångsunderlägg för möbler.
	Ta fram en rutin för när man ska använda engångshandskar.
	Byt ut till flergångsförkläden vid duschning.
	Byt engångshaklappar mot personliga flergångshaklappar som tvättas dagligen.
	Sensorer i blöjorna för att minimera användandet.

Öka materialåtervinning

Inriktningsmål

Materialåtervinningen av plast ska öka, så att så mycket plast som möjligt blir en del av cirkulära flöden. Därför säkrar vi möjligheten att sortera plastavfallet. Och den plast vi trots allt använder, är i så stor utsträckning som möjligt producerad av återvunnet och återvinningsbart material.

Mätbart mål

2023 ska förfrågan om produkter av återvunnen och återvinningsbar plast ingå som en självklar del vid inköp och upphandling av plastprodukter.

2025 ska alla kommunala verksamheter ha sorteringsmöjlighet för plast samt sortera all plast, där det är möjligt.

Efter 2025 köps ingen plast in som innehåller farliga ämnen.

2025 ska 20% av den kommunala plasten som används i länet bestå av återvunnen plast.

2025 ska andelen plast i hushållsavfallen som går till förbränning minska med x%.

Procentsats sätts efter plockanalys i respektive kommun.

2025 ska alla kommuner erbjuda insamling av plastavfall som inte är förpackningsavfall, för materialåtervinning på återvinningscentral eller på annat sätt.

Åtgärdsområden	Förslag på åtgärder:
Genomförande	Inför källsortering på alla kommunens/länsstyrelsens arbetsplatser.
	Ta bort egna papperskorgar vid skrivborden och på kontoren för att främja källsortering vid gemensam sorteringsstation.
	Säkerställa infrastruktur för återvinning.
	Möjliggör källsortering av avfall i all fysisk planering, avfallshantering vid fysisk planering ska vara med från början.
	Säkra förutsättningar för sortering av plastförpackningar i verksamheter och offentliga miljöer.
	Säkerställ möjligheten att lämna plast som inte är förpackningar för materialåtervinning på ÅVC.
Inköp och upphandling	Fråga leverantören om produkten finns i återvunnet material.
	Ställ krav vid upphandling på återvunnen plast.
	Om plast behöver väljas som material, välj om möjligt produkter av återvunnen plast och med förpackning av återvunnen plast.
	Efterfråga produkter i ett mer klimatsmart material som är återvunnet, återvinningsbart eller förnybart.
Samverkan	Samverka med nya aktörer på återvinningsmarknaden tex Van Werveen (kommunal plast) för att se om plast kan skickas till deras anläggning.
	Samverka med näringslivet tex restauranger och kaféer för att säkerställa deras återvinning av plast.

Minska nedskräpning

Inriktningsmål

Nedskräpningen av plast ska minska. För att lyckas arbetar vi tillsammans med långsiktiga, förebyggande och strategiska åtgärder, med fokus på att skapa förutsättningar för målbeteenden som att "använda flera gånger", "slänga rätt", samt "att plocka andras skräp". Allt med sikte på att öka upplevelsen av rena, trygga och värdeskapande utemiljöer.

Mätbara mål

2023 har alla kommuner ökat sitt deltagarantal i Håll Sverige rent's skräpplockardagar med 25 % jfr 2019.

2023 ska antalet hållbara event i respektive kommun öka med 50 % jfr 2019.

2024 har att antalet skräpföremål per 10 m² minskat med 50% jämfört med basår 2020, enligt skräpmätningar med Håll Sverige rent och SCBs metod.

Åtgärdsområden	Åtgärder
Ansvarsfördelning och organisation	Tydligt peka ut vart ansvaret att driva arbetet är placerat.
	Säkra budget för långsiktigt arbete.
	Tillsätt en permanent samordnare med ansvar, mandat och budgetansvar.
	Etablera ändamålsenlig organisation.
	Bli medlem i Håll Sverige rent.
Samverkan	Etablera kommunikationskanaler.
	Samarbeta med föreningar.
	Samverka med Förpacknings- och tidningsinsamlingen.
	Samverka med fastighetsägare, näringsindkare, centrumförening, näringsliv.
Genomförande	Etablera Grön Flagg i skolor och förskolor.
	Genomför årliga skräpmätningar enligt SCB standard.
	Följ upp kostnader för nedskräpning.
	Genomför årliga skräpplockardagar i skola och förskola.
	Engagera skolelever, idrottsföreningar, båtägare, båthamnar, företag och allmänheten i städaktiviteter.
	Uppmuntra, förstärk och uppmärksamma frivilliga skräpplockarinitiativ året runt.
	Genomföra hållbara/avfallssnåla evenemang.
	Ställ hållbara krav vid begäran om allmän platsupplåtelse.
	Säkra tillgång till kranvatten i offentliga miljöer, inne och ute.
	Kranmärk kommunens verksamhet.
	Arbeta med åtgärder mot fimpar.
	Skapa åtgärder med koppling till nyckelbeteenden "använda flera gånger", "slänga rätt" och "plocka andras skräp".
	Ta fram en plan för offentliga papperskorgar (sorteringsstationer) i utomhusmiljö.
	Säkerställ väl synliga/kontrasterande färg och relevant placerade papperskorgar.
	Fågelsäkra papperskorgar.
	Utöka och effektivisera städning, för att säkra att papperskorgar aldrig är överfulla eller att det ligger skräp på marken.
	Etablera dagstädning i centrum, stad- och kommundelar.
	Logga överfulla papperskorgar/sorteringsstationer vid tömning för att skapa underlag för bättre frekvens för tömning.
	Planera för extra tömningar av offentliga papperskorgar/soptunnor under början av grillsäsongen (maj/juni) på välbesökta platser (t.ex. badplatser etc.).
	Utveckla instrument för att registrera otrygga miljöer, klotter, skadegörelse.
	Service nummer eller digital kanal där invånarna kan anmäla nedskräpning, överfulla papperskorgar eller dumpning

Höja kunskap och öka lärande

Inriktningsmål: I vårt län samarbetar och samverkar kommuner, länsstyrelsen och övriga relevanta aktörer för att hjälpa varandra att höja kunskapen, öka lärandet och nå framgång i genomförandet. Målet är att underlätta insteg och snabbt komma igång med görandet

Mätbara mål:

2022 har alla inköpare fått utbildning i att arbeta avfallsförebyggande vid upphandling och inköp.

2022 har minst två länsövergripande nätverk med koppling till plaststrategin etablerats.

2022 har en lättillgänglig digital plattform, som tillgängliggör relevant kunskap, insikter metoder och resultat, etablerats.

2023 deltar minst en förvaltning i respektive kommun i de nätverk som finns.

2023 kan respektive kommun presentera ett eget internt nätverk som stödjer målet om höjd kunskap och ökat lärande i plaststrategin.

Åtgärdsområde	Förslag på åtgärder:
Kunskap, lärande, motivation	Skapa nätverk för lärande och erfarenhetsutbyte förslagsvis mha av digitala verktyg som Skype, Teams eller via en hemsida tex:
	-Nätverk för tekniska/gatupark för nedskräpningsfrågan
	-Nätverk för inköpsansvariga
	-Nätverk för omvårdnadssektorn
	-Nätverk för förebyggande av avfall i samhällsplanering
	Delta i nätverk för lärande och erfarenhetsutbyte.
	Starta internt nätverk för förebyggande av (plast)avfall i kommunen

Säkra genomförande och uppföljning

Inriktningsmål: Alla kommuner i länet har en nyckelroll i att, där de har rådighet, genomföra åtgärder som leder till en hållbar plastanvändning. Ambitionen är att arbetet ska leda till såväl ekonomisk nytta som miljönytta. För att lyckas behövs uttalade åtaganden, efterfrågan på genomförande, systematisk uppföljning och relevant återkoppling. Därför är målet att etablera strukturer och sammanhang för det, både mer övergripande på länsnivå och på lokal nivå.

Mätbara mål:

2020 har alla kommuner i länet arbetat in mål från plaststrategin i den lokala kretsloppsplanen (fd. avfallsplanen).

2021 har länsstyrelsen ett arbetssätt för att kontinuerligt följa upp och efterfråga insatser, projekt och resultat med koppling till plaststrategin.

2024 kan alla kommuner redovisa hur åtgärder för en hållbar plastanvändning bidragit till kostnadseffektivitet.

2025 kan alla kommuner i länet redovisa minst två verksamhetsplaner som brutit ned och arbetat in mål från plaststrategin.

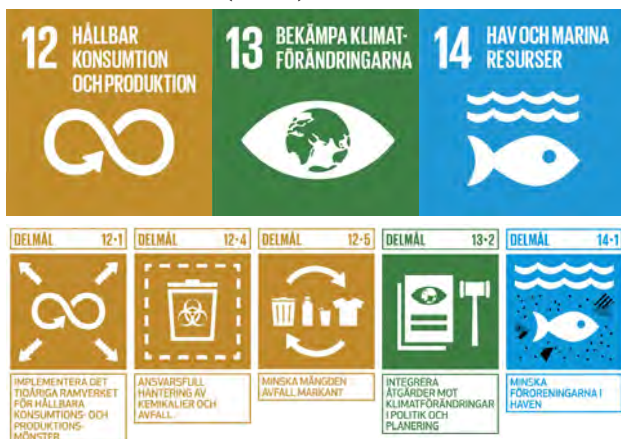
Åtgärdsområde	Förslag på åtgärder:
Genomförande	Säkerställa att resurser och budget avsätts på länsnivå för genomförandet av plaststrategin.
	Kontinuerlig efterfråga redovisning av planerade åtgärder och följa upp genomförda åtgärder internt och på kommunerna.
	Återkoppla resultat till kommuner.
	Informera medborgare om genomförda åtgärder.
	Följa upp beslutade åtgärder.

Plastmål i omvärlden

Flera initiativ till regleringar har tagits i EU och av flera myndigheter Sverige de senaste åren gällande arbetet mot en mer hållbar plastanvändning. Regleringar som kopplar till plast har tagits fram eller omarbetats både på EU- och nationell nivå. Mer än hälften av världens länder har idag någon form av reglering av plastpåsar. Plaststrategin bidrar till uppfyllandet av mål på global-, EU-, nationell- och regionalnivå. Nedan listas ett urval av regleringar och lagstiftningar kopplat till plast, på nationellnivå som globalnivå.

Globalt

Under hösten år 2015 beslutade FN om Agenda 2030 som omfattade 17 nya globala hållbarhetsmål. Målen gäller de kommande 15 åren och ska bland annat bidra till minskade ojämlikheter och orättvisor, utrota extrem fattigdom samt lösa klimatkrisen. Tre av de sjutton målen som bedöms som är relevanta för plaststrategin är Hållbar konsumtion och produktion (nr 12), Bekämpa klimatförändringen (nr 13) och Hav och marina resurser (nr 14).

EU

I januari år 2018 kom EU:s första plaststrategi (EU, 2018). Strategin fokuserar på hur vi kan öka återanvändning och återvinning av plast samt hur plastindustrin ska göra för att bli en del av en cirkulär ekonomi. Strategin behandlar även alternativa material, minskad nedskräpning, förbättrad design samt begränsad använd-

ning av mikroplaster i produkter som kosmetika och färg. Konkreta mål i strategin fram till 2030 är att:

alla plastförpackningar på EU:s marknad ska vara antingen återanvändningsbara eller kunna återvinnas på ett kostnadseffektivt sätt,

mer än hälften av allt plastskräp som produceras i EU ska återvinnas, sortering och återvinningskapaciteten ska ha fördubblats sen 2015.

I juni 2019 antogs också engångsplastdirektivet som innefattar ett förbud av engångsartiklar i plast såsom engångstallrikar, bestick, sugrör, ballongpinnar och bomullspinnar att förbjudas senast år 2021. (EU, 2019)

Norden

Det nordiska ministerrådet har tagit fram "Nordiskt samarbetsprogram för miljö och klimat 2019-2024". Programmet har ett fokus på miljö och klimat men fokus på plastfrågan finns i målen att stoppa tillförseln av plast och mikroplaster i haven och bidra till att plast i största möjliga grad ingår i en cirkulär ekonomi och inte tillförs miljön. (Nordiska ministerrådet, 2018)

Nationellt

För de nationella miljömålen bidrar plaststrategin till målen God bebyggd miljö, Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan. Plaststrategin bidrar till en god bebyggd miljö genom att minska på användningen av jordens naturresurser, minskad nedskräpning och användning av ke-

miska ämnen vid framställning av plast samt en hållbar avfallshantering med minskade avfallsmängder. Att minska plastanvändningen i kommunen bidrar till en mer giftfri miljö. Minskad plastanvändning minskar även användningen av kemikalier som läcker ut i vårt ekosystem. Strategin hjälper till att uppfylla miljömålet begränsad klimatpåverkan genom att minskad användning av plast och återvinna den plast som finns i omlopp vilket bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser och en bättre hushållning med våra naturresurser.

Det går om vi vill – förslag till en hållbar plastanvändning

Utredningen som regeringen beslutade om att tillsätta i juni 2017 hade som övergripande syfte att identifiera miljöproblemen från användning av plast under hela livscykeln och att föreslå åtgärder för att minska de negativa miljöeffekterna som plasten för med sig. I utredningen konstaterades att bredare samarbeten mellan olika aktörer behövs för att uppnå en cirkulär och hållbar plastanvändning. Åtgärderna delades in i fyra delar; Smartare användning, Ökad och säker materialanvändning, Förnybar plast samt Ingen nedskräpning.

Regionalt

Länsstyrelsen i Gävleborg har bland annat ansvar för att samordna det regionala arbetet för att uppnå den 16 svenska nationella miljökvalitetsmålen. För regionen finns ett regionalt åtgärdsprogram, Gävleborgs miljömål och åtgärdsprogram 2014-2020, med syfte att öka förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen i Gävleborg. Det finns inga utpekade mål kring plast i det nuvarande programmet men en hållbar plastanvändning bidrar till att blanda annat uppfylla målen kring begränsad klimatpåverkan.

Den nya Energi och klimatstrategin för Gävleborgs län 2020-2030 nämner man plast men har inga uttalade mål kring plast. Men att mins-

ka plastanvändandet bidrar självklart till målet ”I Gävleborg överskrider vi inte den koldioxidbudget som krävs för att nå Parisavtalet och är klimatneutrala till 2050. I Gävle arbetar några företag tillsammans med kommunen och regionen i det klimatklivs finansierade projektet ”Jakten på plasten” som vars mål är minimera koldioxidutsläppen från deltagarnas plastanvändande med 555 ton CO₂ekv/år.

Andra kommuners plastmål

Uppsala kommun har antagit följande etappmål kring plast:

Etappmål 9:

Endast biobaserad eller återvunnen plast 2030, ingen ny fossil plast

Mål: Vid nyanskaffning av produkter med plastinnehåll ska plasten senast år 2030 enbart komma från återvunnen eller förnybar råvara. Målet omfattar både kommunens egna inköp och vid upphandling av verksamhet.

Åtgärder och delmål

Kommunens nämnder och bolag ska senast 2020 ta bort minst tre produktgrupper med fossil plast, inventera sin plastanvändning i egen och upphandlad verksamhet samt ta fram en handlingsplan för att nå målen 2023 och 2030.

Senast 2023 ska klimatpåverkan från nyanskaffade produkter eller produktgrupper med plastinnehåll vara halverade jämfört med läget vid inventeringen av plastanvändning som ska ha genomförts senast 2020.

Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar för att beslut från riksdag och regering genomförs samt att samordna den statliga verksamheten i länet. Vi är en kunskapsorganisation som arbetar tvärsektoriellt med flera olika sakfrågor från landsbygdsutveckling, miljömålen, biologisk mångfald och djurskydd till flykting- och integrationsfrågor hållbar samhällsplanering och krisberedskap.

Vår värdegrund bygger på tre ord, handlingskraft, professionalitet, och förståelse och ska genomsyra allt vi gör på alla nivåer.

Länsstyrelsen
Gävleborg